

**ULUSLARARASI TÜRK DÜNYASI
YUNUS EMRE SEMPOZYUMU
BİLDİRİ KİTABI**

Yunus Emre'nin Vefatının 700 Yılı Donumu (1241-1321)

**ULUSLARARASI TÜRK DÜNYASI
YUNUS EMRE
SEMPOZYUMU**

24 -27 MAYIS 2021
<https://www.pau.edu.tr/altaydilmer>

BENGÜ

ULUSLARARASI
TÜRK DÜNYASI
YUNUS EMRE
SEMPOZYUMU
BİLDİRİ KİTABI

Pamukkale Üniversitesi
Altay Toplulukları Dil ve Kültürleri Uygulama ve Araştırma
Merkezi
(24-27 Mayıs 2021)

EDİTÖRLER
Prof. Dr. Nergis BİRAY
Prof. Dr. Mehmet Vefa NALBANT
Dr. Öğrt. Üyesi Sema EYNEL

Ankara, 2021

DENİZLİ PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI TÜRK DÜNYASI
YUNUS EMRE SEMPOZYUMU
BİLDİRİ KİTABI

BENGÜ YAYINLARI: 349

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Yakup Ömeroğlu

**DENİZLİ PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI TÜRK DÜNYASI
YUNUS EMRE SEMPOZYUMU
BİLDİRİ KİTABI**

BENGÜ YAYINLARI: 349

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Yakup Ömeroğlu

EDİTÖRLER
Prof. Dr. Nergis Biray
Prof. Dr. Mehmet Vefa Nalbant
Dr. Öğrt. Üyesi Sema Eynel

KAPAK TASARIM
İbrahim Sağlam

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Denizli Pamukkale Üniversitesi
Uluslararası Türk Dünyası Yunus Emre Sempozyumu
Türü: Bildiri Kitabı
1.Baskı, 1054 s., 21x29.7 cm
Kasım 2021, Ankara

ISBN: 978-625-7403-43-6

İLETİŞİM
Pamukkale Üniversitesi
Altay Toplulukları Dil ve Kültürleri Uygulama
ve Araştırma Merkezi, DENİZLİ
Genel Ağ Adresi: <https://www.pau.edu.tr/altaydilmer>

BASKI
Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No: 48/48-49, İskitler/ANKARA
Tel: (0312) 341 36 67, Sertifika No: 47865

*Uluslararası Türk Dünyası Yunus Emre Sempozyumu Bildiri Kitabı'nda
yer alan bildiri metinlerinin içeriğinden yazarları sorumludur ve tüm hakları
saklıdır. İzinsiz kopyalanamaz, aktarılamaz, çoğaltılamaz.*

 BENGÜ

BENGÜ YAYINLARI
Sakarya Mah. Göztepe Sk. No: 5/A
Altındağ/ANKARA
Tel : +90(312) 311 70 52
Faks : +90(312) 311 70 32
e-posta : bilgi@ayb.org.tr

**ULUSLARARASI
BİLGE TONYUKUK SEMPOZYUMU
24-25.12.2020, DENİZLİ**

SEMPOZYUM KURULLARI

ONUR KURULU

Prof. Dr. Ahmet KUTLUHAN

Pamukkale Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Öcal OĞUZ

UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Başkanı

Prof. Dr. Kamal ABDULLA

Azerbaycan Diller Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Shuhrat SAMARİDDİNOVİCH SİROJİDDİNOV

Özbekistan Alisher Navoiy Nomidagi Toshkent Davlat O'zbek Tili va Adabiyoti Universiteti Rektörü

Prof. Dr. *Obidjon KHAMİDOV KHAFİZOVİCH*

Özbekistan Buhara Devlet Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Rustam İBRAGİMOVİCH HALMURADOV

Özbekistan Semerkant Devlet Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Aziz ABDUKAHAROVİCH ABDUHAKİMOV

Özbekistan Semerkant İpek Yolu Uluslararası Turizm Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Şyryn ASİLHANKIZI KURMANBAYEVA

Innovatsiyalik Gumanitarlik Zan Universiteti

Prof. Dr. Bavişjan AMANGELDİYEVIÇ ERDEMBEKOV

Kazakistan Semey Şakərim Universiteti

Prof. Dr. Alpaslan CEYLAN

Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Mehmet Dursun ERDEM

Makedonya Uluslararası Balkan Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Möhsün NAĞİSOYLU

Azerbaycan Milli Elmlər Akademiyası 1.Nəsimi Adına Dilçilik İnstitutu Müdürü

Doç. Dr. Yakup ÖMEROĞLU

Avrasya Yazarlar Birlięi Başkanı

Prof. Dr. Nergis BİRAY

Pamukkale Üniversitesi Altay Toplulukları Dil ve Kùltürleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü

III

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Nergis BİRAY

Aydan HANDAN	430
“Qutadg‘u Bilig” Va “Boburnoma”dagi Mushtarak Leksemalar Tahlili	
Zubunor XOLMANOVA	436
“Qutadg‘u Bilig”da Tibbiyotga Doir Tushunchalar	
Muhtariy XOLMURADOVA	442
Yunus Emre Divanı'nda Birleşik Cümle Yapıları	
Turan HÖSEYNOVA	449
İlhami Emin'in <i>Yürüyen Duvar</i> Romanında Tasavvuf ve Melamilik Algısı	

XII

Seyhan Murtezzani İBRAHİMİ	455
Türk Dövlət və Cəmiyyətlərində Dil Siyasəti (tarixi aspektdən)	
Elçin İBRAHİMOV	465
Ahmedî'nin Cəmsid ü Hurşid Mesnevisinin Dilinde Kullanılan Somatik Terimler ve Somatik Deyimler	
Arzu İSGENDERZADE	471
XIII-XIV yüzilliklərdə yaranan divan ədəbiyyatı nümunələrinin leksik-semantik səciyyəsi	
Gülner Taryel Kızı İSMAYILOVA	479
Ali Şir Nevai Eserlerinde Fütüvvet Gayesinin Edebi Yorumu	
Nurboy JABBAROV	485
Keleştiñ Atom Bombası: Arkadan Altayğa Deyin (Semey sınık poligonı negizinde)	
Maksat Muratbekulı JĀNİBEK	491
O'zbek xalq pəremalarida şəxs xarakterini təvsiyflovçı salbiy bəho	
Bibish Muhsinovna JO'RAYEVA, Amira O'LMAS QIZI AMINOVA	497
Antonim Komponentlar İştirak Etgan O'zbek Xalq Makollari	
Bibish JO'RAYEVA, Hulkarbegim UBAYDOVA	503
Uy-Ro'Zg'Or Buyumlari Nomi Asosida Shakllangan Rus Va O'zbek Xalq Pəremalarining Qiyosiy Tahlili	
Bibish Muhsinovna JO'RAYEVA, Lobar Maxmutovna MUSTAFOYEVA	504
O'zbek Tilshunosligida Pragmalingvistikaning O'rganilişi	
Bibish Muhsinovna JO'RAYEVA, Nodira ASHUROVA	505
Qazaqstandağı transport salasının qalıptasuvı men damuv tariyhı	
Aydin KAİRBEKULY, Arafat MECİTULI MAMIRBEKOV	506
Kırgız Modem Edebiyatının İlk Dönem Temsilcilerinin Sovyet İdeolojisine Karşı Verdikleri Mücadeleler	
İsmail Turan KALLIMCI	510
Anadolu'da Yunus Emre Adını Taşıyan Mekân Adları Üzerine Genel Bir Değerlendirme	
Hasan KARA	511
Hozirgi O'zbek She'riyatida Badiiy Obraz Tuzilishi Va Ma'nodorligi (Abdulla Oripov She'riyatı Misolida)	
Obidjon KARIMOV	512
Kazak ve Türkiye Türkçeleri Karşılaştırmalı Yeradbilimi (Tarihi-Linguistik İnceleme)	
Assem KASSYMOVA	522
Kumandılar Türklerinin Halk Kültürü Unsurları	
Shurubu KAYHAN	528
Karaçay-Malkar ve Tatar Türkçesinde -(I)vçAn, -(U)vçAn Ekleri	
Esa Gül KESKİN	536
Жүніс Әміре Және Ғашықтық Әлем (Yunus Emre ve Aşk Dünyası)	

XIII

UY-RO'ZG'OR BUYUMLARI NOMI ASOSIDA SHAKLLANGAN RUS VA O'ZBEK XALQ PAREMALARINING QIYOSIY TAHLILI

Bibish MUHSINOVNA JO'RAYEVA¹
Lobar MAXMUTOVNA MUSTAFOYEVA²

Annotatsiya

Maqollar xalqimizning ko'p asrlik hayotiy tajribalari va maishiy turmush tarzining bamosoli bir oynasidir. Inson o'zi chuqur va atroficha bilgan tushunchalar, kundalik hayotida tez-tez ishlatadigan so'zlar asosida nimadir yaratishga, ijod qilishga harakat qiladi. Maqollarning xalq og'zaki ijodi janri sifatidagi xususiyati ham shunda. Chunki aniq tushuncha va tasavvurga ega bo'lmasdan turib, biror narsa yoki buyumning nomini ko'chma ma'noda qo'llash amrimahol. Demak, maqollarning xalq ijtimoiy, maishiy hayotidagi voqea-hodisa, narsa-buyum nomlari asosida paydo bo'lishi bunday so'zlarning kundalik hayotda ko'p ishlatilishi, xalq tafakkuri, ongiga singib ketishi bilan bevosita bog'liq. Uy-ro'zg'or tushunchalari doirasida shakllangan maqollarni, o'z navbatida, uchga: uy-ro'zg'or buyumlari nomi asosida shakllangan maqollar; uy-ro'zg'or mahsulotlari nomi asosida shakllangan maqollar; aralash, ya'ni uy-ro'zg'or buyumlari va mahsulotlari nomi asosida shakllangan maqollar kabi turlarga ajratish mumkin.

Maqol va iboralar olami turli soha mutaxassislari hisoblangan olimlar – paremiologlar, tilshunolar, adabiyotshunolar, folklorshunolar, etnograflarning tadqiqotlar olib borishlari uchun "hosildor maydon" hisoblanadi. Bu tabiiy hol, chunki maqol shaklan ixcham, sodda bo'lishiga qaramay, turli tadqiqot nuqtai nazarlaridan ko'rib chiqilishi mumkin. Maqollar semantik va struktur jihatdan to'la tugallangan matn sifatida tilshunoslikning til haqidagi ancha navqiron sohasi bo'lgan matn lingvistikasining ham diqqatini o'ziga jalb etmoqda. Bir til, hatto o'zaro yaqin bo'lgan va umuman bir-biriga qardosh bo'lmagan tillardagi turli maqollar yagona mantiqiy turga tegishli bo'lishi va bir xil alomatni ko'rsatishi yoki, aksincha bo'lishi mumkin. Shu bois ular mantiqiy semantika va semiotikaga bevosita tegishli bo'ladi. Ushbu maqolada uy-ro'zg'or buyumlari nomi asosida shakllangan rus va o'zbek xalq paremalari tahlili amalga oshirilgan. Paremalarning qiyosiy tahlili rus va o'zbek xalqlarining har birida milliy mental xususiyatlar, jumladan, har bir millatga xos uy-ro'zg'or buyumlari nomidan shakllanganligini, bu nomlar shu millat vakillari turmush tarzida muhim o'rin egallaganligini ko'rsatadi. Rus paremalarida uy-ro'zg'or buyumlaridan uzołka (igna), нитка (ip), вепёвка (arqon), печь (pechka), вёдро (chelak), нуг (plug-dehqonchilik quroli), монор (bolta), молот (bolg'a), метла (supurgi), мешок (qop), зоршок (xumcha, tuvak), зеркало (oyna), свеча (sham), колыбель (beshik), ложка (qoshiq), рукавица (qo'lqop) nomlari ishtirok etgan maqollar borligi, o'zbek maqollarida esa arava, igna, ip, arqon, tegirmon, tarozi, bolta, tasha, chelak, o'roq, g'alvir, ketmon, o'choq, arra, taroq, beshik, sandiq, chiroq, supurgi, gilam, qozon, elak, cho'mich, pichoq, qoshiq, tandir nomlari asosida shakllangan maqollar borligi aniqlangan.

***Kalit so'zlar:** rus va o'zbek xalq paremalari, uy-ro'zg'or buyumlari, maqol, qiyosiy tahlil, mental xususiyatlar.*

¹ BuxDU O'zbek tilshunosligi kafedrasida dotsenti jurayevabibish99@mail.ru

² BuxDU Rus tili va adabiyoti kafedrasida o'qituvchisi e-mail: mustafoevalobar433@gmail.com